

ეკონომიკის პოსტპანდემიური პერიოდის ძირითადი ნიშნები და თავისებურებანი

იოსებ არჩვაძე

ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი, ქუთაისის უნივერსიტეტი
ioseb.archvadze@unik.edu.ge

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილულია ის ცვლილებები, რომლებსაც ადგილი აქვთ გლობალიზაციის პროცესსა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში პოსტპანდემიურ პერიოდში. ხაზგასმულია, რომ ადგილი აქვს არა გლობალიზაციის დასრულებას, არამედ გლობალიზაციის პროცესის ტრანსფორმაციას, ჰიპერგლობალიზაციის ნაცვლად გლობალიზაციის პროცესის შენელებას და მის „ჭერქვეშ“ ახალი პოლიტიკური, სამხედრო და რეგიონული კავშირებისა და ალიანსების ფორმირებას: აგრესიული გლობალიზაციის პროცესი იცვლება ქვეყნების დია პროტექციონიზმით, ფინანსური-ეკონომიკური ბლოკების ფორმირებით და შესაბამისი სამრეწველო პოლიტიკით, რომელსაც საფუძვლად უდევს რეგიონული პრინციპი და გარკვეული იდეოლოგიური კონცეპტი, ნარატივი, ფასეულობათა სისტემა და ეკონომიკურ ინტერესთა სეგმენტური ან სისტემური თანხვედრა.

აღნიშნული განაპირობებს მსოფლიოში განვითარებულმა, მართლაც და გლობალური მნიშვნელობის ისეთმა პროცესებმა და მოვლენებმა, როგორებიცაა კოვიდპანდემია, აშშ-ჩინეთის მზარდი კონკურენცია და რუსეთ-უკრაინის ომი.

აღნიშნულ პირობებში ეროვნული სახელმწიფოები არა თუ თანდათან იბრუნებენ პოლიტიკურ პოზიციებს, არამედ გადადიან „სტრატეგიულ შეტევაზე“ თავიანთი უფლებების, შესაძლებლობებისა და საზოგადოების წევრებზე ზემოქმედებისა და კონტროლის განხორციელების მხრივ. იმავდროულად, საგრძნობლად იზრდება ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლი და მნიშვნელობა. ყოველივე ეს იწვევს წინააღმდეგობის ზრდას, ერთი მხრივ, პიროვნული თავისუფლებისა და სუვერენიტეტის სფეროების პრაქტიკულ რეალიზაციასა და, მეორე მხრივ, სახელმწიფოსა და ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლის გაძლიერებას შორის.

სახელმწიფოს გააქტიურებას და მის მზარდ როლს ეროვნული პროდუქტის გადანაწილებაში აქვს თანმდევი ნეგატიური ეფექტიც: სახელმწიფოს მზარდი როლი არა მარტო ზღუდავს ბაზარს, არამედ სერიოზულად აზიანებს კონკურენციას, როგორც განვითარების ფაქტორს. - გარანტირებული შეკვეთები, სახელმწიფო სახსრების საფუძველზე წარმოებული პროდუქციის გასაღების უზრუნველყოფა და ა.შ., ცალკეულ ბიზნესებს გარკვეულ პრივილეგიურულ, ხოლო დანარჩენებს - აპრიორი არათანაბარ პირობებში აყენებს, აძლიერებს საზოგადოებაში უსამართლობის განცდას და ნეგატიურად მოქმედებს სოციალური სტაბილურობისა და მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფისათვის.

თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენების პირობებში, ერთი მხრივ, გაიზრდება რესურსების გადაადგილების სიჩქარე დედამიწის ერთი კუთხიდან მეორეში, მეორე მხრივ კი სულ უფრო გაიზრდება ადგილობრივი რესურსების როლი წარმოების საბოლოო შედეგების მიღწევაში, რაც გამოხატულებას ჰპოვებს წარმოების აბსოლუტური გლობალიზაციიდან შეფარდებით ლოკალიზაციაზე გადასვლაში.

პანდემიამ მძლავრი იმპულსი მისცა ისეთ ნოვაციებს, ტექნოლოგიურ სიახლეებს, როგორებიცაა ინტერნეტ-ვაჭრობა, შეკვეთით საქონლის მიტანა, ამანათებით საქონლის მიწოდება; დრონები სულ უფრო ფართოდ გამოიყენება საქონლის ადრესატამდე მისატანად, რობოტოტექნიკისა და ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება საქმიანობის პრაქტიკულად ყველა სფეროში. ეს მნიშვნელოვან ცვლილებებს იწვევს არა მარტო სამუშაო ადგილებისა და დასაქმების სტრუქტურაში. - ამ დროს კომპანიებისა და მათი აქციონერების მოგების ზრდასთან ერთად უმუშევრად რჩება მომუშავეთა საგრძნობი ნაწილი, ხდება მათი გადარიბება. მცირდება სოციალური ლიფტების მასშტაბები, მათი სიჩქარე და „ტვირთამწეობა“. შესაბამისად, რეალური ხდება საფრთხე ქონებრივი პოლარიზაციისა და საზოგადოების სხვადასხვა ფენებს შორის წინააღმდეგობის ზრდისკენ.

მზარდმა უთანაბრობამ შეიძლება გამოიწვიოს „არსებობის საშუალებების კრიზისი“. ეს კი, თა-

ვის მხრივ, გამოიწვევს დევნილთა რაოდენობის ზრდას. იძულებითი მიგრაცია შეიძლება გახდეს უახლოესი ათწლეულში ერთერთი სერიოზული გლობალური გამოწვევა, რაც მაპროვოცირებელი ფაქტორის როლს შეასრულებს გეოპოლიტიკურ კონფლიქტებისა და ქვეყნებს შიგნით სოციალურ დამაბულობის წარმოქმნისათვის, იქნება პირდაპირი რეპუტაციული და ეკონომიკური დარტყმა გლობალიზაციის პროცესებისათვის.

უკვე თამამად შეიძლება ითქვას, რომ კოვიდ-პანდემიის პერიოდის ხანგრძლივობაზე მეტი მისი ნეგატიური შედეგების სრული დაძლევისათვის საჭირო პერიოდი იქნება.

საკვანძო სიტყვები: პანდემია, სახელმწიფო, ეკონომიკა, რესურსები, განვითარება

JEL: E6; F6

DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.2>

ციტირებისათვის: არჩვაძე ი. (2023) ეკონომიკის პოსტპანდემიური პერიოდის ძირითადი ნიშნები და თავისებურებანი. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ადამიანური კაპიტალი, ინსტიტუტები, ეკონომიკური ზრდა“. შრომების კრებული. ქუთაისის უნივერსიტეტი. გვ. 34 - 46. DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.2>

შესავალი

თანამედროვე ცივილიზაციამ მის წინაშე მდგარი პრობლემებიდან და რისკებიდან ერთერთი მრისხანე გამოწვევა კორონავირუსის სახით ფაქტობრივად დაამარცხა და თუ მთლიანად ვერ მოსპო, საგრძნობლად დაასუსტა და უკუაგდო. თუ გლობალური მასშტაბით 2020 წელს დაავადებათა საერთო რაოდენობა შეადგენდა 83.9 მილიონს, ხოლო ლეტალურ შემთხვევათა რაოდენობა - 1.8 მილიონს, 2021 წლისთვის ეს მაჩვენებელი გაიზარდა, შესაბამისად, 204.6 მილიონამდე და 3.6 მილიონამდე; 2022 წელს დაავადებათა რაოდენობამ მოიმატა 376.8 მლნ.-მდე, ხოლო ლეტალურ შემთხვევათა რაოდენობამ იკლო და 1.2 მლნ. შეადგინა. 2023 წელს როგორც ერთი, ისე მეორე მაჩვენებლით ადგილი აქვს საგრძნობ კლებას: იანვარ-სექტემბრის მანძილზე მსოფლიოში აღნიშნული სიმპტომით რეგისტრირებულთა რაოდენობამ 30.7 მლნ. შემთხვევა, ხოლო ლეტალურ შედეგების რაოდენობამ - მხოლოდ 222.9 ათასი შეადგინა, რაც თვეზე გადაანგარიშებით, 2021 წლის საშუალო თვიურ მაჩვენებლებზე, შესაბამისად, 5.0-ჯერ და 12.1-ჯერ ნაკლებია.

ანალოგიური, თუმცა გაცილებით ინტენსიური, ტენდენციები შეინიშნება საქართველოშიც. - 2023 წლის იანვარ-სექ-

ტემბრის საშუალო თვიური მაჩვენებელი 2021 წლის მაჩვენებელზე ნაკლებია: ინფიცირებათა რაოდენობით - 13.1-ჯერ, ლეტალური შემთხვევებით კი - 172.3-ჯერ.

ამასთან, კოვიდზე აღნიშნულ ტაქტიკურ თუ სტრატეგიულ გამარჯვებას უმსხვერპლოდ არ ჩაუვლია. - გარდა ადამიანური დანაკლისისა, მას თან სდევდა პირდაპირი ეკონომიკური დანაკარგები - წარმოების შემცირების, ეკონომიკის საგრძნობი შეკუმშვისა და უმუშევრობის ზრდის სახით. აღნიშნულის გარდა, კოვიდ19-ის დამარცხებისა და შემდგომი განვითარების პროცესმა უფრო თვალსაჩინო გახადა მთელი რიგი ცვლილებები, რომლებიც შეინიშნება როგორც ადამიანთა მენტალობასა და ქვეყაში, ისე წარმოების ორგანიზებისა და გაცვლის პროცესებში, აგრეთვე სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობებსა და მსოფლიო გლობალური წესრიგის უზრუნველყოფის ფორმებისა და მეთოდების ტრანსფორმაციაში.

სახელმწიფოთა ახალი როლი და ფუნქციები

იმის გარდა, რომ კოვიდპანდემიამ მილიონობით ადამიანი იმსხვერპლა, გლობალური ეკონომიკა შემცირდა, სხვადასხვა შეფასებებით, 8-დან 13 ტრილიონ დოლარამდე, სამუშაო ადგილებმა იკლო რამდე-

ნიმე ათეული მილიონით¹, რითაც სერიოზული დარტყმა მიიღო გლობალიზაციის პროცესმა, როგორც ასეთმა. გლობალური ეკონომიკა, თავისი მასშტაბებით, გადასროლილი აღმოჩნდა დაახლოებით ორი წლით უკან, ხოლო ფუფუნების საგნების ბაზარი - დაახლოებით 9-10 წლით უკან, ანუ 2011 წლის დონეზე.² განვლილი პერიოდის განმავლობაში მიმდინარე პროცესების საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ:

არ გამართლდა არაერთი ექსპერტისა და პოლიტიკოსის პროგნოზი გლობალიზაციის დასრულების თაობაზე, რომელსაც თავის დროზე მხარს უმაგრებდა აშშ-ის იმდროინდელი პრეზიდენტი დონალდ ტრამპიც, რომელმაც გლობალიზაციის ეპოქა დასრულებულად მიიჩნია.³

რა შეიძლება ითქვას ამის თაობაზე?

ფაქტობრივად, ადგილი აქვს არა გლობალიზაციის დასრულებას, არამედ გლობალიზაციის პროცესის ტრანსფორმაციას - ჰიპერგლობალიზაციის ნაცვლად ვხედავთ გლობალიზაციის პროცესის შენელებას და ამ გლობალიზაციის „ჭერჭერში“ ორგვარი კავშირების, ალიანსების ფორმირებას. ყველაფერს რომ თავისი სახელი დაერქვას, *აგრესიული გლობალიზაციის პროცესი იცვლება ქვეყნების ღია პროტექციონიზმით*,

ფინანსური-ეკონომიკური ბლოკების ფორმირებით და შესაბამისი სამრეწველო პოლიტიკით, რომელსაც საფუძვლად უდევს რეგიონული პრინციპი და გარკვეული იდეოლოგიური კონცეპტი, ნარატივი, ფასეულობათა სისტემა და ეკონომიკურ ინტერესთა სეგმენტური ან სისტემური თანხედრა.

ჰიპერგლობალიზაციაზე უარის თქმის ერთერთ განმსაზღვრელ ფაქტორს წარმოადგენდა არა მარტო პანდემიით გამოწვეული დისონანსი ეკონომიკურ ურთიერთობებსა და კავშირებში, არამედ უფრო მეტად ის, რომ გლობალიზებულ ეკონომიკას არ ჰქონდა გლობალური მართვის ეფექტიანი სისტემა, ავტორიტეტულ საერთაშორისო ორგანიზაციებს (სსფ, მსოფლიო ბანკი, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია და ა.შ.) კი, მიუხედავად ერთმანეთთან მჭიდრო საქმიანი და კომპლიმენტარული ურთიერთობებისა, არ გააჩნდათ ადეკვატური ინსტრუმენტები გლობალური მასშტაბით ეკონომიკური პოლიტიკის კოორდინაციისათვის.

კოვიდ-პანდემიის პირველ ეტაპზე, როდესაც ჯერ კიდევ არ არსებობდა შესაბამისი ეფექტური ვაქცინები, შიმში და პესიმიზმი მოიცვა საზოგადოების არც თუ მცირე ნაწილი. ზოგიერთი ექსპერტი და ანალიტიკოსი იმასაც კი წერდა, რომ ქალაქები კრეატიული სივრცეებით, ღია კაფეებით, ტურისტებითა და უბრალოდ რიგითი მოქალაქეებით გადავსებული პარკები და ბულვარები, წარსულს ბარდებოა. წარმოების მასშტაბების შემცირება, შესაბამისი პროცესების ერთგვარი დაპაუზება აძლიერებდა ამგვარ საფრთხეს.

საბედნიეროდ, ასეთი აპოკალიპტური პროგნოზები არ გამართლდა.

პანდემიის პირობებშიც კი საზოგადოებრივი ცხოვრებისა და ბიზნესის დაპაუზება ნამდვილად არ იყო გლობალური და

¹ პანდემიამ და ამის გამო ეკონომიკის გლობალურმა დაპაუზებამ **მხოლოდ დასახლებული პოზიციების მიხედვით** სულ რაღაც 6-8 კვირის მანძილზე სამუშაოს გარეშე დატოვა თითქმის მილიარდი კაცი - მსოფლიოს სამუშაო ძალის დაახლოებით 22 პროცენტი. - იხ. IMF World Economic Outlook, April, 2020.

² იხ. Bpn.ge, 8.04.2020. - <https://www.bpn.ge/article/67749-pupunebis-sagnebis-bazari-2011-clis-dones-ubrundeba>

³ იხ. ტრამპი - კორონავირუსმა აჩვენა, რომ გლობალიზაციის ერა დასრულდა. Bfm.ge, 14.05.2020 <http://bfm.ge/%e1%83%a2%e1%83%a0%e1%83%90%e1%83%9b%e1%83%9e%e1%83%98-%e1%83%99%e1%83%9d%e1%83%a0%e1%83%9d%e1%83%9c%e1%83%90%e1%83%95%e1%83%98%e1%83%a0%e1%83%a3%e1%83%a1%e1%83%9b%e1%83%90-%e1%83%90%e1%83%a9/>

აბსოლუტური. - არ დაფრინავდნენ თვითმფრინავები (თუმცა საერთაშორისო საავიაციო რეისების რაოდენობა შემცირდა 87 პროცენტით⁴), მაგრამ შეზღუდვა ფაქტობრივად არ შეხებიათ მატარებლებს, დაიხურა ოფისები, მაგრამ შედარებით ნაკლებად - წარმოება და კიდევ უფრო ნაკლებად - მშენებლობები; შეიზღუდა გადაადგილებები, გასართობი ღონისძიებები, მაგრამ ღვთისმსახურობას სასულიერო პირები ჩვეულებრივ ასრულებდნენ; ერთი ხანობა დაიკეტა ფიტნეს-კლუბები, სილამაზის სალონები, სტომატოლოგიური კლინიკები, მაგრამ არა პოლიკლინიკები...

ვიმეორებთ, ზემოხსენებული პესიმისტური, აპოკალიპტური პროგნოზი არ გამართლდა და კაცობრიობამ გააგრძელა თავისი ევოლუციური გლობალური და მზარდი სოციალური ურთიერთობითი წინსვლა.

კოვიდ19-ის პიკური შემოტევიდან და მისი თანდათანობითი დასუსტების დაწყებიდან განვლილმა პერიოდმა დაადასტურა, რომ **პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური გლობალიზაციის შესუსტება მხოლოდ მოკლევადიანი, დროებითი მოვლენა აღმოჩნდა**. პანდემიამ ვერ შეძლო გლობალიზაციის ისეთი უპირატესობის უფულვებელყოფა, როგორცაა ეროვნული ეკონომიკების ზრდაში შეტანილი წვლილი ვაჭრობისა და შრომის საერთაშორისო დანაწილებით, სარგებლობა მასშტაბის ეკონომიის უპირატესობებით. შედეგად, ზეთუ ჰიპერგლობალიზაციის ნაცვლად, ჩვენ მივიღეთ ზომიერი, **უკეთესი ფორმის გლობალიზაცია**, სადაც გაცილებით უკეთაა დაბალანსებული ეკონომიკური მიზანშეწონილობა.

შეიძლება ითქვას, რომ:

⁴ იხ. Дмитрий Мигунов. В пролете: развалится ли мировая авиандустрия под напором эпидемии. Перевозчики и самолетостроители теряют миллиарды долларов в денью – «Известия», 3 мая 2020.

ა) გლობალიზაცია არ ჩერდება, თუმცა ჰიპერგლობალიზაციას ფაქტობრივად, დაესვა წერტილი;

ბ) ეროვნული სახელმწიფოები არა თუ თანდათან იბრუნებენ პოლიტიკურ პოზიციებს, არამედ გადადიან „სტრატეგიულ შეტევაზე“ თავიანთი უფლებების, შესაძლებლობებისა და საზოგადოების წევრებზე ზემოქმედებისა და კონტროლის განხორციელების მხრივ;

გ) იმ ფორმის სახელმწიფოს, რომელშიც მივეჩვიეთ ცხოვრებას, ორი მთავარი მესაფლავე ყავს **გლობალური მიგრაცია** და **ციფრული რევილუცია**. კაცობრიობის ისტორიაში ასეულობით მილიონი ადამიანი საქმიანობს არა იქ, სადაც ცხოვრობს, ან პირიქით - საქმიანობს არა ოფისში, არამედ თავის საცხოვრებელ ადგილას და ეს პროცესი განსაკუთრებით პოსტპანდემიურ პერიოდში გაძლიერდა.

ჰიპერგლობალიზაციის, ზეგლობალიზაციის ჩანაცვლება გლობალიზაციის ზომიერი ფორმებით განაპირობებს მსოფლიოში განვითარებულმა, მართლაც და გლობალური მნიშვნელობის ისეთმა პროცესებმა და მოვლენებმა, როგორებიცაა:

ა) *კოვიდპანდემია*. ამ ფაქტორს უკავშირდება მიწოდების ტრადიციული, ათეული წლების განმავლობაში ჩამოყალიბებული ჯაჭვების ჩაჭრა და გადაფორმირება, რომელიც პანდემიის შემდეგ შეჩერდა, მაგრამ სრული სახით პანდემიამდელ დონეს არ დაბრუნებია;

ბ) *აშშ-ჩინეთის მზარდი კონკურენცია*. - ბოლო წლებში ჩინეთის ეკონომიკის სწრაფი ზრდის გამო გამოიკვეთა ჩინეთ-ამერიკის დაპირისპირება არა მსოფლიოს ამა თუ იმ რეგიონში, არამედ გლობალურად, მათ შორის ეს კარგად იგრძნობოდა ამ რამდენიმე წლის წინ აშშ-ის მაშინდელი სახელმწიფო მდივნის მაიკ პომპეოს განცხადებაში ანაკლიის პორტის მშენებლობაზე ჩინეთის დაშვების მიუღებლობის თაობაზე. ამას-

თან, ჩინეთს „თვალი უჭირავს“ ტაივანზე, რომელიც მსოფლიო ლიდერია მიკროპროცესორებისა და მიკროჩიპების წარმოებაში. ამ ასპექტით, ჩინეთის კონტროლის დამყარება ტაივანზე მკვეთრად გაზრდიდა სამრეწველო წარმოებაში ჩინეთის უპირობო ლიდერობას და დაასრულებდა აშშ-ის ეკონომიკური და ფინანსური ბატონობის ერას, რომელიც ისედაც სერიოზული გამოცდის წინაშე დგას, მათ შორის ბრიქსის იოჰანესბურგის სამიტის გადაწყვეტილებით (2023 წ. აგვისტო) აღნიშნული ორგანიზაციის პერსპექტიულ გაფართოებაზე. ჩინეთი აქტიურად ეძებს გლობალურ მოკავშირეებს, რომლითაც ის უფრო მყარად იგრძნობს თავს ამერიკასთან კონკურენციაში.

მსგავს ნაბიჯებს დგამს აშშ-იც, რომლის იდეაც G20-ის სამიტის ბოლოს ინდოეთის ოკეანის მარშრუტის თაობაზე პირდაპირ ისახავს ჩინეთისა და მისი „ერთი სარტყელი, ერთი გზის“ როლის დაკნინებას და მაქსიმალურად „თამაშგარე მდგომარეობაში“ დატოვებას.

გ) *რუსეთ-უკრაინის ომი*. ამ ომის გამო რუსეთისადმი დაწესებულმა სანქციებმა მნიშვნელოვნად დააჩქარა გლობალური ბაზრების გადანაწილება. ამასთან, ამ ომში რუსეთის გამარჯვება წახალისებდა ჩინეთს, ძალისმიერი გზით გადაეწყვიტა თავისი სტრატეგიული, ზემოხსენებული პრობლემა - ტაივანის შემოერთება. რუსეთის გამარჯვება დაასამარებს ცივილიზებულ მსოფლიო წესრიგს, ქვეყნების სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის პატივისცემას, გზას გაუხსნის საერთაშორისო ასპარეზზე ძალისმიერ, რეიდურულ ქვევას, სადაც საკუთარი ინტერესების რეალიზაციის საფუძველი მხოლოდ ძალა, ძალისმიერი მეთოდები იქნება. რუსეთის გამარჯვებისა და სხვა სახელმწიფოსათვის ძალისმიერი გზით ტერიტორიის წართმევის პრეცედენტი მსოფლიო წესრიგში სრულ ქაოსსა და განუკითხაობას

შემოიტანდა.

ასეთ პირობებში ოპტიმალური იქნებოდა რუსეთის დამარცხება და მრავალპოლუსიანი მსოფლიო. ამას უკვე აშშ-იც აღიარებს სახელმწიფო მდივნის ენტონი ბლინკენის პირით, რომელმაც განაცხადა, რომ ერთპოლუსიანი მსოფლიო დამთავრდა⁵.

ერთი რამე, რაც თვალშისაცემია პოსტპანდემიურ პერიოდში, ესაა ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლისა და მნიშვნელობის საგრძნობი ზრდა. უკვე დღეს მსოფლიოს 10 უმსხვილესი კომპანიის აქტივების ჯამური ღირებულება (თითქმის 11 ტრილიონი აშშ დოლარი) აღემატება მსოფლიოს ყველაზე ღარიბი (პირდაპირი და გადატანითი მნიშვნელობით) 160-ზე მეტი ქვეყნის ჯამურ ეროვნულ პროდუქტს, ისევე როგორც გაერთიანებული სამეფოს, საფრანგეთის, იტალიისა და კანადის ერთობლივ პროდუქტთა ჯამს.

ასეთ პირობებში, არ შეიძლება, რომ არ გაიზარდოს წინააღმდეგობა, ერთი მხრივ, პიროვნული თავისუფლებისა და სუვერენიტეტის სფეროების პრაქტიკულ რეალიზაციასა და, მეორე მხრივ, სახელმწიფოსა და ტრანსნაციონალური კორპორაციების როლის გაძლიერებას შორის.

ამასთან, სახელმწიფოს როლისა და საზოგადოების წევრთა პიროვნულ თავისუფლებას შორის ოპტიმალური თანაფარდობის დადგენის პროცესში სახელმწიფოს, როგორც ინსტიტუტის კონკურენტი, სწორედ მსხვილი კომპანიები და ტრანსნაციონალური კორპორაციები გამოდიან. მათ შორის ბრძოლა გარდამავალი უპირატესობით ხორციელდება და საბოლოო ჯამში, მსხვილი კაპიტალის ინტერესების რეალიზაციას ემსახურება.

⁵ Antony Blinken: The Post-Cold-War Era is Over. 13 September, 2023. <https://washingtondc.jhu.edu/news/antony-blinken-the-post-cold-war-era-is-over/>

ორი მაგალითი:

1952 წლიდან, „ჯენერალ მოტორსის“ პრეზიდენტ ჩარლზ უილსონის მიერ სენატში აშშ თავდაცვის მინისტრად დანიშვნასთან დაკავშირებულ მოსმენებზე გაკეთებული განცხადება - „რაც კარგია „ჯენერალ მოტორსისთვის“, ის კარგია ამერიკისათვის“; ხატოვან გამოთქმად იქცა და ათეული წლების მანძილზე ამ ქვეყნის თავისუფალი ბაზრის სიმბოლოდ აღიქმებოდა. თუმცა 2020 წელს COVID-19 პანდემიის პერიოდში აშშ პრეზიდენტმა დონალდ ტრამპმა ამ კომპანიას ხისტად მოსთხოვა საქმიანობის პროფილის შეცვლა და სასუნთქი აპარატების წარმოების დაწყება კორონავირუსით დაავადებულთა დასახმარებლად, სახელმწიფომ ფაქტობრივად „ჯენერალ მოტორსს“ უთხრა, რომ მან უნდა აწარმოოს ის პროდუქცია და იმ რაოდენობით, რაც კარგია, საჭიროა, აუცილებელია ამერიკისა და მისი მოსახლეობისათვის. და სახელმწიფოს ამ პოლიტ-ეკონომიკურ ვერდიქტს ეს კომპანია უდრტვინველად დაემორჩილა...

მეორე მხრივ, სახელმწიფო ინსტიტუტები დგამენ ნაბიჯებს, რაც მსხვილ კაპიტალს, კორპორაციებს „სუნთქვას უადვილებს“ და უზრუნველყოფს მათ კომერციულად მომგებიან ფუნქციონირებას. აშშ მთავრობამ 2008 წლის გლობალური ფინანსური კრიზისისაგან ქვეყნის ფინანსური სისტემის, პირველ რიგში, საბანკო სექტორის დასაცავად მაშინდელი ფინანსთა მინისტრის პოლსონის ინიციატივით, ფედერალური ბიუჯეტიდან გამოყო 700 მილიარდი აშშ დოლარი.

პანდემიის პირობებში სახელმწიფოს როლის გაძლიერებამ და რესურსების მობილიზაციამ და მათმა გამოყენებამ დიდი როლი შეასრულეს პანდემიის შედარებით მოკლე ვადებში დაძლევაში. თუმცა ამას აღარ მოყოლია სახელმწიფოს როლის „საწყის“, პანდემიამდელ დონეზე დაბრუნება.

- მაგალითად, ევროკავშირში პანდემიის პირველსავე წელს საბიუჯეტო ხარჯების მოცულობა 4 პუნქტით გაიზარდა. ანალოგიურ ტენდენციას ჰქონდა ადგილი საქართველოშიც, სადაც 2020 წელს სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯების 21.4-პროცენტისანი ზრდისას (იმ წელს მშპ-ის 3.8%-ით შემცირების პირობებში) ხარჯები ჯანდაცვაზე გაიზარდა 53.2 პროცენტით, ხოლო სოციალურ დაცვაზე - 43.9 პროცენტით. საპირისპირო სურათი გვაქვს პოსტპანდემიური პერიოდისთვის: 2022 წელს 2020 წელთან შედარებით ჯანდაცვის ხარჯები გაიზარდა მხოლოდ 9.9 პროცენტით, სოციალური დაცვის ხარჯები - კიდევ უფრო ნაკლებად 4.2 პროცენტით, სამაგიეროდ ხარჯებმა საერთო დანიშნულების სახელმწიფო მომსახურებაზე მოიმატა 26.0 პროცენტით.

მაგრამ სახელმწიფოს გააქტიურებას და მის მზარდ როლს ეროვნული პროდუქტის გადანაწილებაში აქვს თანმდევი ნეგატიური ეფექტიც: სახელმწიფოს მზარდი როლი არა მარტო ზღუდავს ბაზარს, არამედ სერიოზულად აზიანებს კონკურენციას, როგორც განვითარების ფაქტორს. - გარანტირებული შეკვეთები, სახელმწიფო სახსრების საფუძველზე წარმოებული პროდუქციის გასაღების უზრუნველყოფა და აშ., ცალკეულ ბიზნესებს გარკვეულ პრივილეგიურებულ, ხოლო დანარჩენებს - აპრიორი არათანაბარ პირობებში აყენებს, აძლიერებს საზოგადოებაში უსამართლობის განცდას და ნეგატიურად მოქმედებს სოციალური სტაბილურობისა და მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფისათვის.

პანდემიამ წერტილი დაუსვა მითს ბაზრის ყოვლისშემძლეობის შესახებ. ეს მითი, დერივატივების ფასეულობის თაობაზე გაბერილი საპნის ბუშტის მსგავსად გასკდა, რომლის მაპროვოცირებელი როლი სწორედ კოვიდპანდემიამ შეასრულა. ათეული წლების მანძილზე საზოგადოებრივ ცხოვრებაში საბაზრო ურთიერთობების მიზან-

მიმართულმა აბსოლუტიზაციამ ამ ურთიერთობების ფეტიშიზაცია გამოიწვია, რასაც ბუნებრივად მოყვა მზარდი წინააღმდეგობა ეკონომიკის სამომხმარებლო პროფილსა და რესურსების სულ უფრო მეტ შეზღუდულობას შორის. ამ პირობებში სახელმწიფოები ცდილობენ აღიდგინონ და გაიმყარონ საკუთარი როლი და ფუნქციები ეკონომიკური პროცესების ფორმირებასა და მართვაში, ისევე როგორც საზოგადოებრივი დოვლათის გადანაწილებასა და კონტროლში.

რა მოიტანა პოსტპანდემიურმა პერიოდმა ახალი ტექნოლოგიების გამოყენების ხაზით?

პანდემიამ მძლავრი იმპულსი მისცა ისეთ ნოვაციებს, ტექნოლოგიურ სიახლეებს, როგორებიცაა ინტერნეტ-ვაჭრობა, შეკვეთით საქონლის მიტანა, ამანათებით საქონლის მიწოდება; დრონები სულ უფრო ფართოდ გამოიყენება საქონლის ადრესატამდე მისატანად⁶, რობოტოტექნიკისა და

⁶ 2014 წელს ინტერნეტ-ვაჭრობის მოცულობამ 1.3 ტრილიონი აშშ დოლარი შეადგინა. 2021 წელს მან თითქმის 5 ტრილიონ დოლარს მიაღწია, ხოლო 2026 წლისთვის, სულ ცოტა, 8 ტრილიონი დოლარი იქნება.

მთელი საცალო ვაჭრობის 18% ელექტრონულ ვაჭრობაზე მოდის და ის ყოველწლიურად საშუალოდ 25 %-ით იზრდება.

სწრაფად იზრდება ამანათებით საქონლის მიწოდება. 2006 წელს მათი რაოდენობა 13-ჯერ ჩამორჩებოდა წერილების რაოდენობას, 2020 წელს თანაფარდობა იყო უკვე 1:2-თან, ხოლო 2025 წლისთვის მათი რაოდენობა გაუთანაბრდება ერთმანეთს.

დღის წესრიგში დგას მიწოდების პროცესის ავტომატიზაცია. ამის შემდეგი ნაბიჯი იქნება მიწოდებაში უპილოტო ავტომობილების და საფრენი აპარატების გამოყენება. ამასთან, დრონების ექსპლუატაცია 40-70 პროცენტით უფრო იაფი ჯდება შიგაწვის ძრავის მქონე ავტომობილებთან შედარებით.

შეკვეთილი საქონლის მიწოდებისათვის მსოფლიოში ამჟამად გამოიყენება 20 ათასი დრონი, რომელთა რაოდენობა 2026 წლისთვის გაიზრდება ერთ მილიონამდე. - იხ.: **Место притяжения** Как интернет-торговля делает жизнь миллионов людей лучше и поможет экономить. lenta.ru, 7.12.2021

ხელოვნური ინტელექტის გამოყენება საქმიანობის პრაქტიკულად ყველა სფეროში. ეს მნიშვნელოვან ცვლილებებს იწვევს არა მარტო სამუშაო ადგილებისა და დასაქმების სტრუქტურაში. - ამ დროს კომპანიები-სა და მათი აქციონერების მოგების ზრდასთან ერთად უმუშევრად რჩება მომუშავეთა საგრძნობი ნაწილი, ხდება მათი გაღარიბება. მცირდება სოციალური ლიფტების მასშტაბები, მათი სიჩქარე და „ტვირთაძვეობა“.

პანდემიურმა პერიოდმა აშკარად გამოაჩინა რესურსების უფრო რაციონალურად ყირათიანად გამოყენების აუცილებლობა. და ეს ტრენდი ვრცელდება არა მარტო საზოგადოებრივ წარმოებაზე, არამედ ინდივიდუალურ მოხმარებასა და პიროვნულ ზრდაზე. ამ უკანასკნელი ნიშნით დაბანდებული თანხა ემსახურება შრომის მწარმოებლურობისა და მშპ-ის ზრდას.

პოსტპანდემიურ პერიოდში დასაქმების ოფლაინ ფორმატი ნელ-ნელა იბრუნებს პანდემიის დროს დაკარგულ პოზიციებს, თუმცა სრულ დაბრუნებაზე საუბარი, დიდი ალბათობით, აღარ იქნება. მართალია, ონლაინ საქმიანობა გაცილებით იაფი ჯდება, მაგრამ იგი ამავე დროს იწვევს კოლექტივის ატომიზაციას, ერთიანობის კოროზიას. ამიტომ, ინფორმაციული ტექნოლოგიების თანამედროვე განვითარების დონე იძლევა შესაძლებლობას, უშუალოდ ოფისში სამუშაოდ დარჩნენ „შეუცვლელი“ თანამშრომლები, რომელთა საქმიანობა დაუკავშირდება მართვის, კოორდინაციისა და ახალი იდეების გენერირების საკითხებს, ან ის თანამშრომლები, რომელთა ადგილზე ყოფნა განპირობებულია სამუშაოს ტექნოლოგიური და ორგანიზაციული თავისებურებებით.

ოფისების შეკუმშვასა და დისტანციურ,

მათ შორის სახლიდან მუშაობას, თავისი ზღვარი აქვს. ბიზნესს და მეცნიერებას ავითარებენ ადამიანები, რომლებიც საჭიროებენ ინფორმაციისა და იდეების ურთიერთგაცვლას, ამ ურთიერთობის შედეგად ახალი იდეებითა და შთაგონებით დამუხტვას. ამიტომ სამეწარმეო და ბიზნეს-სფეროში **სამუშაო სივრცის** ცნება სულ უფრო მეტად დაიტვირთება **საკლუბო ფუნქციებით**. ამავე დროს, დასაქმების დისტანციურ, ონ-ლაინ ფორმას საკმაოდ წარმატებით იყენებენ აშშ-ში, სადაც მომსახურების ცალკეულ სახეობებზე, ინფორმაციის მიწოდებაზე თუ სასურველი შეკვეთის მიღებაზე ონ-ლაინ რეჟიმში ოპერატორების ფუნქციებს ასრულებენ შემკვეთებიდან 10 ათასზე მეტი კილომეტრით დაშორებული თანამშრომლები, რომლებიც ადგილმდებარეობით და მოქალაქეობრივი სტატუსით შედარებით სუსტად განვითარებულ ქვეყნებს წარმოადგენენ (მაგალითად, პაკისტანელი და ინდოელი თანამშრომლები) და რომელთა ხელფასი აშშ-ის მოქალაქეთა ანალოგიურ ანაზღაურებაზე დაახლოებით 5-6-ჯერ ნაკლებია.

ორი მნიშვნელოვანი გაკვეთილი, რაც აღნიშნულმა პერიოდმა მოიტანა:

ჯერ ერთი, აშკარაა, რომ მეცნიერულ-ტექვადი ჯანდაცვა და სამედიცინო ტექნოლოგიები გახდებიან ეკონომიკური ზრდისა და გლობალური კონკურენტუნარიანობის ამალღების სულ უფრო მზარდი და ანგარიშგასაწევი ფაქტორები;

მეორე - პანდემიის პერიოდმა დაადასტურა, რომ ბაზრის ყოვლისშემძლეობის მითი, როგორც უკვე ითქვა, საბოლოოდ დაძლეულია, ხოლო კრიზისის დროს ბაზრის უკიდურესად თავისუფლების მომხრეების რაოდენობა, ისევე როგორც ომის დროს სანგარში მყოფი ათეისტებისა - კატასტროფულად მცირდება.

უახლოესი მომავლის ძირითად ტრენდებად უნდა მივიჩნიოთ მოქნილი სამუ-

შაო გრაფიკი და ინფორმაციული ტექნოლოგიების დამატებითი სერვისის კატეგორიიდან ახალ თვისობრიობაში გადასვლა - ახალი ბიზნეს-მოდელების რეალიზაციის საფუძველად გადაქცევა.

ინფორმაციული ტექნოლოგიების განვითარება წარმოუდგენელია ადამიანთაშორისი ურთიერთობების ფორმების დახვეწისა და თვისებრივად გაუმჯობესებული კომუნიკაციური პლატფორმების გარეშე. ეს პროცესი უკავშირდება სრულ თუ ზეავტომატიზაციას, რომელიც თავის გამოხატულებას პოულობს თანამშრომელთა და ზოგადად, ადამიანების შესახებ ინფორმაციის ერთ ბაზაში თავმოყრაში. უკვე ამჟამად ტექნოლოგიები იძლევიან საქმიანობის, აქტივობის სახეობის გამოცნობის შესაძლებლობას ადამიანთა მოძრაობების საფუძველზე. ეს, ერთი მხრივ, ზრდის ამ პერსონალის და ზოგადად, საზოგადოების წევრების კონტროლის შესაძლებლობას „უფროსი ძმის“ (- სახელმწიფოს) მიერ, მეორე მხრივ კი ქმნის საქმიანობის ეფექტიანობის ამალღების მნიშვნელოვან რესურსს.

თანამედროვე ტექნოლოგიების გამოყენების პირობებში, ერთი მხრივ, გაიზრდება რესურსების გადაადგილების სიჩქარე დედამიწის ერთი კუთხიდან მეორეში, მეორე მხრივ კი სულ უფრო გაიზრდება ადგილობრივი რესურსების როლი წარმოების საბოლოო შედეგების მიღწევაში, რაც გამოხატულებას ჰპოვებს წარმოების აბსოლუტური გლობალიზაციიდან შეფარდებით ლოკალიზაციაზე გადასვლაში.

მთლიანობაში, ინფორმაციული ტექნოლოგიების განვითარება, მისი საყოველთაო ხელმიწვდომობა შესაძლებლობას იძლევა, რომ ცხოვრება მნიშვნელოვნად გაიოლდეს და გაუმჯობესდეს. ამასთან, ეკონომიკის გაციფრების, ციფრული ტექნოლოგიების ფართომასშტაბიან გამოყენების თანმდევი ნეგატიური პროცესებია კიბერშეტევები, დესტრუქციული კონტენტისა და ფეიკური

ინფორმაციის გავრცელება, მგრძობიარე, პირადი ინფორმაციის გაჟონვა და ა.შ., რის წინააღმდეგაც მიმართული სამართლებრივი ბრძოლის საშუალებები და ფორმატი ჯერჯერობით აშკარად ჩამორჩება ხსენებული გამოწვევებით მიყენებულ ეკონომიკურ და რეპუტაციულ ზარალს. ამ მიმართულებით კანონშემოქმედებითი პროცესის „სიჩქარე - ინტერნეტამდელია“, მაშინ როდესაც ცვლილებები ტექნოლოგიებში „კოსმოსური სიჩქარით“ გვახსენებენ თავს. ამის გამო, როგორც რიკარდოსეული შეფარდებითი უპირატესობის თეორიის გამართლებით და რეალიზაციით უპირატესად ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნები სარგებლობდნენ, ასევე საინფორმაციო ტექნოლოგიებისა და გაციფრების ეპოქაში უპირატესად სარგებლობენ საინფორმაციო ტექნოლოგიების ისეთი გიგანტები, როგორებიცაა Amazon, Apple, Meta (Facebook) და Microsoft, რომლებიც მსოფლიო საზოგადოებრიობას და მომხმარებლებს სთავაზობენ საკუთარ უალტერნატივო კორპორაციულ წესებს, ახდენენ კონტენტის მოდიფიკაციას, შლიან ინფორმაციას ან პირიქით, ტოპ-დონეზე აჰყავთ ის და ა.შ.

ინფორმაციული ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარების პარალელურად ასევე სწრაფად იცვლებიან გაციფრების სფეროს ტრენდებიც. - ხელოვნური ინტელექტი უკვე აღარ წარმოადგენს „ეზოტიკურ ხილს“ ბიზნეს-საქმიანობაში, ის სულ უფრო მეტი კომპანიისთვის ყოველდღიური საქმიანობის რუტინული კომპონენტი ხდება. თვით ტერმინი „გაციფრება“ ბევრს უკვე მოძველებულ ტერმინად მიაჩნია და აყენებს საკითხს მისი თანამედროვე რეალობის უფრო შესატყვისი სახელწოდებით ჩანაცვლებაზე.

დასკვნა

პანდემიამ, ადამიანურ და ეკონომიკურ ზარალთან ერთად, გარკვეული პოზიტიური, ერთგვარი ტრიგერის როლიც შეასრულა მეცნიერების განვითარებაში, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვასა და გამოყენებაში, წარმოების, შრომის, მომსახურებისა და სწავლების ორგანიზებაში. იმას, რასაც ადრინდელ პირობებში წლები და ბიუროკრატიული ბარიერების თანდათანობითი დაძლევა დასჭირდებოდა, ეხლა სულ რამდენიმე თვეში გახდა შესაძლებელი.

აღნიშნული პროცესი მომავალშიც გაგრძელდება. შესაბამისად, **აუცილებლად მოხდება სამრეწველო რენესანსი** - ციფრული პლატფორმისა და ხელოვნური ინტელექტის, აგრეთვე ინტერნეტის, ბლოკჩეინის, რობოტიზაციისა და ა.შ. საფუძველზე.

ეკონომიკურ მიზანშეწონილებაში ოფშორიზაციისა და აუტსორსინგის ადგილს სულ უფრო მეტად დაიკავებს ე.წ. **friendshoring** - ანუ უპირატესობის მინიჭება ბიზნესის წარმოებისათვის არა იქ და არა იმათთან ერთად, ვისთანაც ეკონომიკურად მიზანშეწონილია, არამედ იქ და იმათთან, ვისი იურისდიქციაც შეიძლება ჩაითვალოს უსაფრთხოდ და „მეგობრულად“. ესაა ფაქტობრივად მსოფლიო ეკონომიკის „გლობალური ფრაგმენტიზაცია“, რისი მომსწრეებიც ჩვენ ამჟამად ვართ.

ამასთან, კოვიდ-19-მა და ომმა უკრაინაში ფაქტობრივად დაუსვა წერტილი გლობალიზაციის იმ ფორმას, რომელსაც ჰქონდა ადგილი თითქმის რვა ათეული წლის მანძილზე მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ და რომლის დასრულების პირველი ნიშნები ჯერ კიდევ 2007-2008 წლების მსოფლიო ფინანსური კრიზისის დროს გამოჩნდა. ამჟამად წინა პლანზე გამოდიან ეროვნული უსაფრთხოების, პოლიტიკური და ეკონომიკური ბლოკების საკითხები. ასეთ პირობებში არა თუ რჩება, არამედ ძლიერდება საფრთხე ხელისუფლებისა და ტრანს-ნაცი-

ონალური კომპანიების პასუხისმგებლობის შემცირებისა როგორც კონკრეტული ქვეყნის მოსახლეობისადმი, ისე გლობალურად - საყოველთაო მშვიდობისა და უსაფრთხოებისადმი. რუსეთ-უკრაინის ომმა აჩვენა, რომ ადგილი აქვს ერთი სახელმწიფოს (- რუსეთის) მცდელობას, საკუთარი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საბაზით განახორციელოს აგრესია სხვა სუვერენული სახელმწიფოს წინააღმდეგ.

პოსტპანდემიურმა პერიოდმა აშკარად გამოკვეთა რამდენიმე არსებითი გარემოება, რომლებიც დიდ როლს ასრულებენ ეკონომიკური პროცესების ორგანიზებასა და სამომხმარებლო ქცევაში.

ჯერ ერთი, შეიძლება უკვე თამამად ითქვას, რომ კოვიდ-პანდემიის პერიოდის ხანგრძლივობაზე მეტი მისი ნეგატიური შედეგების სრული დაძლევისათვის საჭირო პერიოდი იქნება. პირველ ეტაპზე ეს გამოვლინდა ლოჯისტიკურ კრიზისში და ინფლაციაში.⁷

მაგრამ მაღალი ინფლაცია ქვეყნების ცენტრალურ ბანკებს უბიძგებს გაზარდონ მონეტარული განაკვეთები. ჩნდება სესხებთან დაკავშირებული დეფოლტის საფრთხე. 2022 წელს გლობალური საგარეო ვალის მოცულობამ (235 ტრილიონი დოლარი) გლობალური ეკონომიკის 238 პროცენტი შეადგინა. - ეს 9 პუნქტით აღემატება 2019 წლის დონეს, ხოლო წინა, 2021 წლის

დონეს - 200 მილიარდი დოლარით.⁸ ეს კი, თავის მხრივ, დაარტყამს დაბალშემოსავლიანი შინამეურნეობების ეკონომიკურ კეთილდღეობას, მცირე და საშუალო ბიზნესს, რომელიც იბრძვის გაკოტრების თავიდან აცილებისათვის.

მეორე, პოსტპანდემიურ პერიოდში შეინიშნება **სამომხმარებლო განწყობის, მოტივაციისა და ქცევის ცვალებადობა**. ეს ეხება როგორც საქონლის შეძენის ფორმატის ცვლილებას, ისე სამომხმარებლო დოვლათის სამომხმარებლო კულტურის ცვლილებასაც. სერიოზული პრობლემები შეექმნათ სავაჭრო ცენტრებს - მოლესს, მათ სერიოზული კონკურენტი გამოუჩნდათ ონლაინ ვაჭრობის სახით.⁹ ბევრმა თავი დააღწია ბრენდულ ფეტიშიზაციას, აქცენტი ბრენდული საქონლიდან გადაიტანა ყოველდღიური, პრაქტიკული მოხმარების საქონელზე. თანაც კოვიდის პერიოდში სოციალური ურთიერთობების ონლაინ ფორმატი მისაღები და მოსახერხებელი აღმოჩნდა საქონლის შეძენებისთვის - პიცადან და შაურმადან დაწყებული, ძვირადღირებული ნივთებით დამთავრებული.

მესამე, პოსტპანდემიურ პერიოდში იზრდება ერთობლივი მოთხოვნა, შესაბამისად - წარმოება, მოთხოვნა სამუშაო ძალაზე. ეს კი, ზრდის როგორც დასაქმებულთა შრომის ანაზღაურებას და ამ ასპექტითაც

⁷ ამის თვალსაჩინო მაგალითია კონტეინერების ფრახტის საკმაო დროის მანძილზე კრიზისამდელ დონესთან შედარებით 6-ჯერ და მეტად გაძვირება უფრო ძვირი ღირდა, ხოლო ინფლაციის ტემპი აშშ-ში, ევროკავშირისა და ბევრ სხვა სახელმწიფოში ბოლო 40-წლიანი პერიოდის მაქსიმუმზე იყო. მაგალითად, აშშ-ში ინფლაციის ტემპი 2019 წელს იყო 1.8%, 2020 წელს იგი დაეცა 1.2%-მდე, თუმცა უკვე 2021 წელს იგი გაიზარდა 4.7%-მდე, ხოლო 2022 წელს - 8.0%-მდე. - ამაზე მაღალი ინფლაცია დაფიქსირდა მხოლოდ 1981 წელს - 10.3%.

ანალოგიური ტრენდი იყო ევროკავშირშიც. - აქ 2019 წელს წლიური ინფლაცია იყო 1.63%, 2020 წელს - 0.48%, 2021 წელს - 2.55% და 2022 წელს - 8.83%

⁸ იხ. Global Debt Is Returning To Its Rising Trend – Analysis. - eurasiareview., 16.09.2023 <https://www.eurasiareview.com/16092023-global-debt-is-returning-to-its-rising-trend-analysis/> მთლიანობაში, მსოფლიოში გლობალური სახელმწიფო ვალის სიდიდე ბოლო 4 წელიწადში 4-ჯერ და მეტად გაიზარდა - 2019 წლის 70 ტრილიონი აშშ დოლარიდან 2023 წლის 305 ტრილიონ დოლარამდე, ანუ გლობალური მშპ-ის 80.5 პროცენტიდან 290.5 პროცენტამდე.

⁹ ამერიკაში ვარაუდობენ ხუთიოდე წელიწადში მოსახლეობის რაოდენობა შემცირდება დაახლოებით 150-მდე (ამჟამად 700-მდე), 1980-იან წლებში კი 2500-ზე მეტი იყო. - იხ. Георгий Бовт, Добро пожаловать в торговый центр «Зомби-лэнд», «Газета.Ru», 10.09.2023

ამლიერებს ინფლაციის ტემპს.

მეოთხე, პოსტპანდემიური პერიოდი, სწრაფი, რევოლუციური გარღვევების საქმიანობის ამა თუ იმ სფეროში ახალი ტექნოლოგიების მიგნებისა და დანერგვის პროცესის დაჩქარების პირობებში ქმნის ნოყიერ ნიადაგს ცალკეულ პირთა თუ ამა თუ იმ საქმიანობის პროცესში ჩართულ პირთა შემოსავლების საშუალო ქვეყნისმიერ დონეზე უფრო მაღალი ტემპებით ზრდისთვის. ამის საფუძველზე სერიოზული პრობლემები შეექმნებათ ე.წ. „სოციალური ლიფტების“ მოძრაობას. მდიდრები საფუძვლიან განათლებას მისცემენ თავიანთ შვილებს, რის შესაძლებლობა აღარ ან ნაკლებად ექნებათ ღარიბი ოჯახის წევრებს, რის გამოც სიმდიდრე და სიღარიბე უკვე ავტონომიურ რეჟიმში იქნებიან კვლავწარმოებულნი. შესაბამისად, რეალური ხდება საფრთხე ქონებრივი პოლარიზაციისა და საზოგადოების სხვადასხვა ფე-

ნებს შორის წინააღმდეგობის ზრდისკენ. მზარდმა უთანაბრობამ შეიძლება გამოიწვიოს „არსებობის საშუალებების კრიზისი“. ეს კი, თავის მხრივ, გამოიწვევს დევნილთა რაოდენობის ზრდას. იძულებითი მიგრაცია შეიძლება გახდეს უახლოესი ათწლეულში ერთერთი სერიოზული გლობალური გამოწვევა, რაც მაპროვოცირებელი ფაქტორის როლს შეასრულებს გეოპოლიტიკურ კონფლიქტებისა და ქვეყნებს შიგნით სოციალურ დაძაბულობის წარმოქმნისათვის, იქნება პირდაპირი რეპუტაციული და ეკონომიკური დარტყმა გლობალიზაციის პროცესებისათვის.

მსოფლიო შედის ეკონომიკური კავშირებისათვის სერიოზული გამოწვევებისა და რყევების პერიოდში, რომლის პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური თუ დემოგრაფიული შედეგები ჯერ კიდევ არაა ბოლომდე გაცნობიერებული...

გამოყენებული ლიტერატურა

- იოსებ არჩვაძე (2020) კორონავირუსის პანდემიასთან დაკავშირებული გლობალური ცვლილებები (პოლიტ-ეკონომიკური ასპექტი). თბილისი, „მწიგნობარი“
- იოსებ არჩვაძე (2021) პანდემიის რეგიონული თავისებურებანი საქართველოში კორონავირუსის საწყის ეტაპზე. „გლობალიზაცია და ბიზნესი“ N11, გვ. 25-34
- იოსებ არჩვაძე (2021) ეკონომიკის დინამიკის კოვიდპანდემიაზე დამოკიდებულების ზოგიერთი ასპექტის შესახებ. „ინოვაციური ეკონომიკა და მართვა“ ტ. 8, გამოცემა 2
- იოსებ არჩვაძე (2021) პანდემიის სტარტის კორონასოციოლოგიური და კორონაეკონომიკური შედეგები საქართველოში. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალების კრებული “XXI ეკონომიკური, სოციალური, ეკოლოგიური და ტექნოლოგიური გამოწვევები”, გვ. 106-114
- ვლადიმერ პაპავა (2023) საქართველოს ეკონომიკის ძირითადი გამოწვევები კონფრონტაციული გლობალიზაციის პირობებში. V ეროვნული სამეცნიერო კონფერენცია “საქართველოს ეკონომიკის პოზიციონირება კონფრონტაციული გლობალიზაციის პირობებში”, თბილისი, გვ. 8-18
- Global Debt Is Returning To Its Rising Trend – Analysis. - eurasiareview, 16.09.2023
- Carolina Sanchez-Paramo (2021) COVID-19 leaves a legacy of rising poverty and widening inequality. World Bank Blog. <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/covid-19-leaves-legacy-rising-poverty-and-widening-inequality>
- Alexander Tvalchrelidze (2022) World economy after the COVID-19 pandemic: Opportunities and challenges. Nanotechnology Perceptions Vol. 18
- The Coronavirus Pandemic Will Forever Alter the World Order. WSJ, 3.04.2020.
- Jenna Ross. Mapped: GDP Growth by Country in 2021, 19.05.2022. - <https://advisor.visualcapitalist.com/gdp-growth-by-country-in-2021/>
- Георгий Бовт (2023) Добро пожаловать в торговый центр «Зомби-лэнд», «Газета.Ru», 10.09.2023
- Kolodko Grzegorz W. (2022) Необратимость глобализации. Project Syndicate, 5.09.2022
- IMF World Outlook, October, 2023. <https://ec.europa.eu/eurostat>
- www.geostat.ge

The Main Features and Characteristics of the Post-Pandemic Period of the Economy

Joseph Archvadze

Doctor of Economics, Professor, Kutaisi University
ioseb.archvadze@unik.edu.ge

Abstract

The article discusses the changes that have taken place in the process of globalization and public life in the post-pandemic period. It is emphasized that there is not the end of globalization, but the transformation of the globalization process, the slowing down of the globalization process instead of hyper-globalization and the formation of new political, military and regional ties and alliances under its roof: the process of aggressive globalization is replaced by the open protectionism of countries, the formation of financial and economic blocs and the corresponding With an industrial policy based on a regional principle and a certain ideological concept, narrative, value system and segmental or systemic convergence of economic interests.

This was caused by such processes and events of global importance, such as the Covid pandemic, the growing US-China competition and the Russia-Ukraine war.

In the mentioned conditions, the national states are not gradually regaining their political positions, but they are moving to a "strategic attack" in terms of exercising their rights, capabilities and influence and control over the members of the society. At the same time, the role and importance of transnational corporations is growing significantly. All this leads to an increase in the contradiction between, on the one hand, the practical realization of the spheres of personal freedom and sovereignty, and, on the other hand, the strengthening of the role of the state and transnational corporations.

The activation of the state and its growing role in redistributing the national product also has a negative effect: the growing role of the state not only restricts the market, but also seriously damages competition as a development factor. - Guaranteed orders, provision of keys to products produced on the basis of state funds, etc., puts certain privileged businesses and others in a priori unequal conditions, strengthens the feeling of injustice in society and has a negative effect on ensuring social stability and sustainable development.

Under the conditions of using modern technologies, on the one hand, the speed of movement of resources from one corner of the earth to another will increase, and on the other hand, the role of local resources in achieving the final results of production will increase, which is expressed in the transition from absolute globalization of production to relative localization.

The pandemic gave a powerful impetus to such innovations, technological innovations as Internet-trade, delivery of goods by order, delivery of goods by parcels; Drones are increasingly being used to deliver goods to their destination, robotics and artificial intelligence are being used in virtually every field of activity. This leads to significant changes not only in the structure of jobs and employment. - At this time, along with the increase in the profits of companies and their shareholders, a considerable part of the working people remains unemployed, they become impoverished. The scale of social elevators, their speed and "carrying capacity" are decreasing. Consequently, the threat of property polarization and growing opposition between different layers of society becomes real.

Rising inequality can lead to a "crisis of the means of existence". This, in turn, will lead to an increase in the number of IDPs. Forced migration may become one of the most serious global challenges in the next decade, which will act as a provoking factor for geopolitical conflicts and social tensions within countries, and will be a direct reputational and economic blow to globalization processes.

It can already be safely said that the period needed to fully overcome its negative consequences will be longer than the duration of the Covid-pandemic period.

Keywords: pandemic, state, economy, resources, development

JEL: E6; F6

DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.2>

For citation: Archvadze J. (2023) The Main Features and Characteristics of the Post-Pandemic Period of the Economy. International Scientific Conference "Human Capital, Institutions, Economic Growth". Proceedings. Kutaisi University. pp. 34 - 46. DOI: <https://doi.org/10.52244/c.2023.11.2>

References

- Ioseb Archvadze (2020) Global changes related to the coronavirus pandemic (political-economic aspect). Tbilisi, "Scribe"
- Ioseb Archvadze (2021) Regional features of the pandemic in Georgia at the initial stage of the coronavirus. "Globalization and Business" N11, p. 25-34
- Ioseb Archvadze (2021) on some aspects of dependence of economic dynamics on the covid pandemic. "Innovative Economy and Management" Vol. 8, Issue 2
- Ioseb Archvadze (2021) Corona-sociological and corona-economic consequences of the start of the pandemic in Georgia. Collection of materials of the international scientific conference "XXI economic, social, ecological and technological challenges", p. 106-114
- Vladimir Papava (2023) The main challenges of Georgian economy in the conditions of confrontational globalization. 5th National Scientific Conference "Positioning of Georgian Economy in Confrontational Globalization Conditions", Tbilisi, p. 8-18
- Global Debt Is Returning To Its Rising Trend – Analysis. - eurasiareview, 16.09.2023
- Carolina Sanchez-Paramo (2021) COVID-19 leaves a legacy of rising poverty and widening inequality. World Bank Blog. <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/covid-19-leaves-legacy-rising-poverty-and-widening-inequality>
- Alexander Tvalchrelidze (2022) World economy after the COVID-19 pandemic: Opportunities and challenges. Nanotechnology Perceptions Vol. 18
- The Coronavirus Pandemic Will Forever Alter the World Order. WSJ, 3.04.2020.
- Jenna Ross. Mapped: GDP Growth by Country in 2021, 19.05.2022. - <https://advisor.visualcapitalist.com/gdp-growth-by-country-in-2021/>
- Георгий Бовт (2023) Добро пожаловать в торговый центр «Зомби-ленд», «Газета.Ру», 10.09.2023
- Kolodko Grzegorz W. (2022) Необратимость глобализации. Project Syndicate, 5.09.2022
- IMF World Outlook, October, 2023.
<https://ec.europa.eu/eurostat>
www.geostat.ge